

Interview met Manuel Vilas

Ik ben trots op *Spanje*

Jarenlang stond Manuel Vilas voor de klas, tot hij besloot fulltime schrijver te worden. En met succes, want zijn autobiografische boek *Ordesa* werd een bestseller. Hoewel *Ordesa* over Manuel en zijn familie gaat, is het ook een portret van het Spanje van de afgelopen zestig jaar.

TEKST: AAFKE JOCHEMS

Het weer kan niet neerslachtiger zijn als Manuel Vilas (1962) op uitnodiging van het Instituto Cervantes even in Nederland is. Waterkoud, somber en leegte door de avondlockdown. Alsof het weer zich heeft aangepast aan de gemoedstoestand waarin Manuel het boek schreef. Een gevoel van enorme eenzaamheid, gemis en verlatenheid, in gang gezet door de dood van zijn moeder in mei 2014. Opeens borrelden herinneringen bij hem op aan zijn jeugd in Barbastro, een dorpje in Noord-Spanje vlak bij de Franse grens. Herinneringen waarvan hij niet eens wist dat ze in hem huisden. Ook herinneringen aan zijn vader, voor wie hij onvoorwaardelijke liefde voelde en die al in 2005 was overleden. Tegelijkertijd belandde hij in een scheiding en werd alcohol zijn beste vriend.

Sinds *Ordesa* heeft Manuel nog twee boeken geschreven: *Alegria*, ook autobiografisch, over zijn vaderschap, dat later dit jaar in het Nederlands verschijnt. En de fictieve, lyrische roman *Los besos*, die in september 2021 in Spanje is uitgekomen en over de liefde tussen man en

vrouw gaat. Zwaarmoedig is hij allang niet meer, en met drinken is hij gestopt.

'De kern van mijn verhalen is altijd de liefde. Zonder liefde kun je niet leven. *Ordesa* is een liefdesbrief aan mijn ouders.' *Ordesa* is ook het verhaal van een generatie die in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw opgroeide tijdens de Franco-dictatuur. Hoewel er werd gezweven over de verschrikkingen, armoede en honger die ouders en grootouders in de Spaanse Burgeroorlog hadden meegemaakt, torste de generatie van Manuel die erfenis wel met zich mee. *Ordesa* vertelt verder veel over het huidige Spanje. Niet in chronologische vorm, maar in meanderende fragmenten.

Manuel: 'De fragmenten zijn als sociologische, historische foto's van de werkelijkheid. Ik schrijf het op, maar vel geen oordeel. De interpretatie of het oordeel laat ik aan de lezer over. Net als Cervantes deed. Mijn fragmenten geven een stem aan eenvoudige mensen, aan mensen die buiten steden als Madrid en Barcelona wonen. Want het gaat bijna altijd over roem, rijkdom en succes van

Fragment uit *Ordesa*

Tijdens rapportvergaderingen hoorde ik hoe leerlingen werden beledigd, afgerekend op hun manier van zijn, hoe uit sadistisch machtsvertoon onvoldoendes werden gegeven. Ach, het sadisme van het onderwijs. De leerlingen zijn jong, nog onbedorven. Spaanse leraren maken zich boos omdat hun leerlingen bepaalde dingen niet weten. Bijvoorbeeld wie Juan Ramón Jiménez was, (...) of wat de formule is van koolstofdioxide en dergelijke meer. Ze realiseren zich niet dat wat zij belangrijk vinden, niet meer is dan een conventie, een cultureel concept, een collectieve afspraak die hun leerlingen eenvoudigweg niet interesseert. (...) Ze kijken tegen die conventies aan zoals een buitenaards wezen ertegenaan zou kijken. Geen mens zou het een buitenaards wezen kwalijk nemen dat hij niet op de hoogte is van onze clichés en bijgelovigheden op het gebied van geschiedenis, wetenschap en kunst. Ze komen uit een andere wereld, jongens en meisjes van 15 komen al ergens anders vandaan. Van hen heb ik een visie op vrijheid geleerd.

Over mensen van eenvoudige afkomst, zoals die van mij, vertelt de geschiedenis niet. Wel altijd over de elite, degenen met de macht

mensen in de grote steden. Het is mijn morele daad om over eenvoudige mensen te schrijven buiten de metropolen. Dat is mogelijk met literatuur, in tegenstelling tot geschiedenis. Over mensen van eenvoudige afkomst, zoals die van mij, vertelt de geschiedenis niet. Wel altijd over de elite, degenen met de macht. Toen ik bij de koning en koningin uitgenodigd was voor een lunch met honderden genodigden, waarover ik ook schrijf in *Ordesa*, zag ik in het paleis de portretten hangen van hun voorouders. Sommige zelfs geschilderd door Goya. Over die mensen vertelt de geschiedenis. Het trof me diep, want ik heb geen foto's van mijn voorouders en maar een paar van mijn ouders. Zij tellen niet mee in de geschiedenis.'

Manuels ouders gingen nooit naar de kerk, alleen als ze er niet onderuit konden. Bijvoorbeeld om hun zoons te laten dopen. Maar verder negeerden ze het instituut, als een stille, anarchistische strijd tegen de katholieke kerk. Omdat de kerk aan de kant van de nationalisten stond in de Spaanse Burgeroorlog en na de oorlog Franco bleef steunen. 'De ironie wil dat ik als kind uit een arm gezin, dat veel had kunnen hebben aan het communisme van de verliezers van de burgeroorlog, juist veel gehad heb aan de katholieke kerk. Want de enige school in het dorp was een school geleid door paters. In mijn boek beschrijf ik een vage herinnering aan een pater die me waarschijnlijk betastte. Maar het zijn ook de paters die me hebben leren lezen en schrijven, die me geschoold hebben. De meeste waren goede leraren. Ik voel me niet katholiek, maar ik zie in dat ik dankzij de paters naar de universiteit kon.'

Manuel ging Spaanse taal- en letterkunde studeren aan de universiteit van Zaragoza en was als een kind zo blij dat hij na die studie een baan kreeg aan een middelbare school. Een vaste baan met een goed salaris. Ruim twintig jaar doceerde hij Spaanse taal en literatuur aan tieners. Hij moest ze het verschil uitleggen tussen *tú* en *tu* (bijvoorbeeld *tú* lees *tu* libro = je leest je boek), wat ze geen snars interesseerde. Ook boeken lezen kon ze niks schelen, ze zaten liever op hun smartphone te kijken.

Manuel observeerde tijdens lerarenvergaderingen zijn collega's die leerlingen naar beneden haalden, ze bekritiseerden en misbruik maakten van hun machtspositie. Het knaagde aan hem. Hij besloot zijn vaste baan op te zeggen voor de onzekerheid van zijn roeping: het schrijverschap. Naast boeken wijdde hij zich ook aan gedichten en bijdragen voor de krant *El País*. 'Ik ergerde me enorm aan leraren die leerlingen onvoldoendes gaven om kleine, onbelangrijke zaken. Die de leerlingen afkraakten. Terwijl je als leraar de verantwoordelijkheid hebt om leerlingen te inspireren, zodat ze zich goed en zeker voelen. Het is moeilijk om de aandacht vast te houden van leerlingen door hun leven met al die schermen. Ze krijgen ook nog eens het idee mee dat boeken lezen saai is. Niet alleen in Spanje, overal. Toch is het me gelukt om de liefde voor de literatuur over te brengen op leerlingen.'

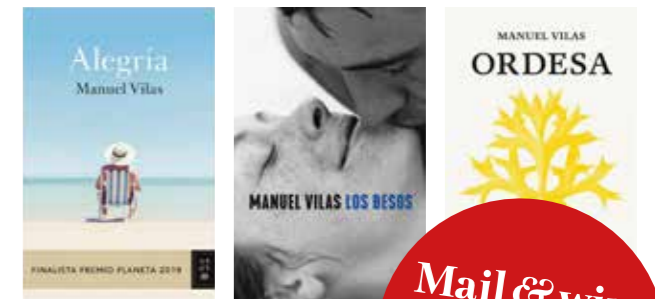
Toen *Ordesa* in 2018 in Spanje uitkwam, overstelpten lezers Manuel met reacties, omdat ze zich herkenden in zijn verhaal. Zelfs opvallend veel reacties kreeg hij op herinneringen waarvan hij dacht dat die typisch van alleen zijn ouders waren, maar die lezers ook zo hadden meegemaakt. Zoals de obsessie van zijn vader om de auto in de schaduw te parkeren. Als ze op vakantie aan de Middellandse kust waren, vertrokken ze voor dag en dauw naar het strand, zodat er nog een plekje onder de schaarse bomen was om te parkeren. Als hij eraan terugdenkt, moet hij glimlachen. Manuel: 'Mijn vader was een handelsreiziger die met stoffen van een Catalaanse firma langs kleermakers reisde. Hij bezat een auto, zoals in de jaren zestig veel eenvoudige Spanjaarden zich voor het eerst konden permitteren. De auto was het symbool van de opkomende middenklasse in die tijd. We konden ermee naar de nabijgelegen Pyreneeën om te skiën. We konden er een week mee op vakantie naar de kust, naar het mooie Spaanse licht dat mijn moeder zo adoreerde. We ontgroeiden de armoede die mijn ouders hadden gekend. Maar toen mijn vader in de jaren zeventig zijn baan verloor, voelde ik zijn angst voor armoede. Een angst uit zijn jeugd die altijd in hem was gebleven. Ook

de angst om honger te lijden. Mijn broer en ik moesten altijd ons bord leegeten, mochten niks laten liggen. In mij zit nog steeds dat trauma van armoede en honger dat ik van mijn ouders heb geërfd. Waardoor ik me arm voel. Terwijl ik objectief gezien helemaal niet arm ben. Ik heb een universitaire opleiding genoten, heb lang een goedbetaalde vaste baan gehad, heb een koopwoning, een auto, kon een verzorgster voor mijn moeder betalen en kan sinds *Ordesa* van mijn schrijverschap leven.'

Manuel had nooit verwacht dat er meer dan 100.000 exemplaren zouden worden verkocht in Spanje en dat het in 20 talen zou worden vertaald. Het heeft een snaar geraakt in een land waar de inwoners niet gewend zijn zich bloot te geven zoals Manuel deed. Ze biechten hun geheimen wel bij de pastoor, maar verzwijgen die voor anderen, schrijft hij erin. Er is één kort hoofdstuk van slechts een paar zinnen, dat nadat *Ordesa* was verschenen viral ging op sociale media:

Hoe vaak ben ik op mijn zeventiende niet thuisgekomen zonder op mijn vader te letten, zonder te weten of hij thuis was of niet. Ik had het druk, althans, zo dacht ik, met dingen waar het in stilte observeren van mijn vader niet bij hoorde. En nu heb ik spijt dat ik het leven van mijn vader niet vaker heb geobserveerd. Niet vaker gewoon naar zijn leven heb gekeken. Kijken naar het leven van mijn vader, dat had ik iedere dag uitvoerig moeten doen.

In *Ordesa* legt Manuel niet alleen leraren op de pijnbank, ook andere landgenoten. Hij bekritiseert ze, schrijft dat Spanjaarden erop kicken om landgenoten onderuit te zien gaan. Dat Spanjaarden niet aardig voor elkaar zijn. Maar Spanjaarden zijn ook geweldig, vertelt hij in Amsterdam: 'Ik ben trots op Spanje, omdat het misschien wel het meest feministische land van de wereld is. Er zitten meer vrouwen in de regering dan mannen. In andere overheidsinstanties is minstens de helft vrouw. Met vrouwonvriendelijke opmerkingen kun je niet meer weggelopen op de werkvloer, je wordt erom veroordeeld. We zijn een voorhoede voor de wereld.' ■

Mail & win
Wij geven 5 exemplaren van *Ordesa* weg. Mail naar actie@espanje.nl om kans te maken

Wie is Manuel Vilas?

Manuel Vilas Vidal (Barbastro, Huesca, 19 juli 1962) studeerde Spaanse taal- en letterkunde en werkte ruim 20 jaar als leraar Spaans. Hij besloot een paar jaar geleden om het onderwijs vaarwel te zeggen om fulltime schrijver te worden. In 2018 brak hij door met zijn autobiografische bestseller *Ordesa*. Een boek vol herinneringen en bespiegelingen dat hij schreef na zijn scheiding en de dood van zijn moeder. Eerder verscheen van Vilas onder andere de biografie *Lou Reed era español*, een reisboek, diverse dichtbundels en essays. In 2019 en 2021 volgden nog twee succesvolle romans, *Alegria* en *Los besos*. Vilas werkt daarnaast voor diverse Spaanse kranten zoals *La Vanguardia*, *El País* en *ABC Cultural*.